

**JODOCUS
HERINGA,
ELIZA'S ZOON,
EEN...**

638
~~547~~

316.2

B28

KONINKLUKE BIBLIOTHEEK

0589 7365

282 M49

JODOCUS HERINGA, ELIZA'S ZON.

EEN

BIOGRAPHISCHE SCHETS.

(19 JANUARIJ 1840).

UTRECHT,

N. VAN DER MONDE,

1840.

A A N

DE LEERLINGEN EN VRIENDEN

VAN DEN

OVERLEDENEN.

VOORREDE.

Deze biographische schets was aanvankelijk voor een onzer dagbladen bestemd. Onder de bewerking bleek het echter, dat zij de ruimte overschrijden zou, welke de redactie aan eene dergelijke mededeeling geven kon. Daarom besloot men die aantekeningen afzonderlijk verkrijgbaar te stellen, niet twijfelende of de spoed, waarmede in eene dringende behoefte voorzien wordt, zal de onnaauwkeurigheden doen vergeeten, welke men in dezen arbeid vindt. De schrijver had slechts eenen dag tot het verzamelen van dit berigt. Intusschen zullen alle aanmerkingen en teregtwijzingen dubbel welkom zijn, en hem in de gelegenheid stellen, later eene verbeterde en uitvoeriger levensbeschrijving ter perse te leggen.

Van verschillende kanten zijn hem de vereischte bouw-

stoffen en bijdragen daarvoor ter hand gesteld, of door eenige nabestaanden en vrienden van den overledene toegezegd. De gewone herinneringen in de genootschappen, waarvan HERINGA het lidmaatschap bekleedde, het berigt, dat wij in den *Letterbode* te gemoet zien, de heerlijke en gevoelvolle woorden, waarmede de hoogleeraren **Ik. BOUMAN** en **Al. VAN GOUDOEYER** het overlijden van hunnen ambtgenoot aan de studerende jeugd bekend maakten, en eindelijk de oratie van den eerlang aftetreden rector, zullen met de aantekeningen en nasporingen des schrijvers, even zoo vele bouwstoffen zijn tot eene uitgebreide ~~tennis~~ beschrijving. Eene fraaije afbeelding en een facsimilé van **HERINGA** zullen daar ten vermeerdering worden bijgevoegd.

Utrecht 19 Jan. 1840.

De Schrijver.

JODOCUS HERINGA, ELIZA'S ZONN.

KENK

BIOGRAPHISCHE SKETCHS.

Het was eene droeve en onverwachte mare, welke onze hoogeschool, op den dag van gisteren, in rouwe heeft gadompeld. JODOCUS HERINGA, hij, die zes-en-veertig jaren aan den bloet der academie werkzaam bleef, hare belangen in de dagen der onderdrukking met moed verdedigde, hij, die gedurende meer dan vijftig jaren het Evangelie verkondigde, JODOCUS HERINGA, werd, in den nacht van 17—18 Januarij 1840, op het onverwachts uit ons midden weggerukt. Diep getroffen staren wij den overledene na en roepen ons beurtelings de onvermoeide pogingen voor den geest, waardoor hij het vaderland, de kerk en inzonderheid de hoogeschool aan zich verpligte. In die omstandigheden gevoelden wij de behoefte aan eene

levensschets van den overledene. De verzekering, dat ook anderen naar eenen dergelijken arbeid zouden uitzien, moedigde ons aan, zulk eene levensschets te ontwerpen.

Men wane echter niet, dat wij ons vermeten zullen, een beoordeelend levensbericht te schrijven. Wij zijn te zeer van de zwakheid onzer krachten overtuigd om eene dergelijke onderneming te wagen en bepalen ons tot de mededeeling der levensbijzonderheden en eene opgave der geschriften van hem, die ons zoo vele jaren in geloof en ijver is voorgegaan, en wiens moedig gedrag steeds eene troost en opbeuring was in de ure des gevaars. Aan hem, die HERINGA in zijne leerstoel mogt opvolgen, en aldus erfgenaam werd van eene zoo schoone betrekking, zij het overgelaten, ons den overledene meer bepaaldelijk als theoloog te schetsen. Doch ter zake.

JODOCUS HERINGA, ELIZA'S Zoon, zag den 14 October 1768 te Gordijk, een klein dorpjen in de provincie Vriesland, het eerste levenslicht. Zijn vader, platte-lands heel- en vroedmeester der gemeente, bestemde hem aanvankelijk tot diezelfde betrekking. Alzoo viel hem slechts eene verwaarloosde opvoeding ten deel, tot dat Ds. JON. HERINGA, toenmaals predikant te 's Hage, zijnen broeder binnen Gordijk bezocht. Aanstonds viel zijn aandacht op den jeugdigen JODOCUS. Met vreug-

de, bemerkte hij in den eenvoudigen knaap eene buitengewone theologische rigting, en wist den vader tot eene wijziging zijner plannen over te halen. Jodocus zeide den barbierswinkel vaarwel, om tot predikant te worden opgeleid (1). Met ijver en vlijt oefende hij zich in de voorbereidende wetenschappen, en begaf zich eindelijk naar de hoogeschool van Groningen. Onder zeer bekrompen omstandigheden, en evenwel zonder geldelijken bijstand van vreemden, wijdde hij zich der wetenschappen toe. Weldra legde HERINGA in het openbaar de bewijzen zijner verkregen kundigheden af, en droeg de goedkeuring zijner leermeesters weg. Dit bleek vooral bij zijne openbare promotie, toen hij, onder voorzitting van PETRUS ABBESCH, tot Theol. Doct. bevorderd werd, verdedigende zijne *Dissertatio Philologico-Theologica de Formula Baptismi* met eene gematigdheid, ernst en kennis van zaken, welke alle toehoorders bevreemdde (2). Van dezen oogenblik af aan telde men JODOCUS HERINGA, onder de beste theologanten der Groninger hoogeschool (3).

Professor CAMPER stelt hem, in eene redevoering te Franeker, gehouden, ten onrechte onder de voormalige leerlingen dezer school (4). Eene gelijkheid van naam verontschuldigt echter deze dwaling. Niet onze HERINGA maar een zijner neven, ook JODOCUS HERINGA genaamd, studeerde omtrent dezen tijd op de hoogeschool te

Franeer. Meermalen had deze gelijkheid van naam tot vergissing geleid, waarom onze HERINGA besloot voortaan ELISAE FILIUS te teekenen, terwijl zijn neef PETRI FILIUS schrijven zou (5).

Met de vereischte kundigheden toegerust, werd hij Eerkelijk onderzocht en tot de predikdienst toegelaten (6). Kort daarna begaf HERINGA zich naar Nijkerk op de Veluwe, waar hij geroepen was om voor den predikant D. NAGEL de dienst waar te nemen. Een weinig later aanvaardde hij den herderlijken staf over deze gemeente, en werd door zijnen oom JOH. HERINGA op de gebruikelijke wijze bevestigd (7). Spoedig verwierf hij zich de liefde en het vertrouwen der geloovigen, de hoogachting zijner ambtgenooten en overheden. Met overtuiging des harten verkondigde hij het Euangelie des Gekruisgden; en dit op eene duidelijke en gepaste wijze. Maar, te midden van al de werkzaamheden, aan zijne bediening verbonden, wist HERINGA nog tijd te vinden tot de beoefening der wetenschappen en letteren.

Vijf jaren had hij deze gemeente in deugd en godsvrucht voorgegaan, vijf jaren werd zij door HERINGA met leer en wandel gesticht, toen hij te Vlissingen met eenparigheid van stemmen beroepen werd (8).

Inmiddels kwam de maatschappij tot verdediging van de grondwaarheden der Christelijke Godsdienst tegen

hare nedendaagsche beoefners den 19 October 1785 te
 s Gravenhage tot stand. Men beleeftde toen een tijperk
 van genootschappen, even als wij in onze dagen een
 tijperk van concerten zien voorbijgaan. Geen won-
 der dus, dat er ook een genootschap oprees tot ver-
 dediging der Christelijke Godsdiens. Het waren dagen van
 onrust en beweging, waarin zich een wijsgeerige geest
 vertiefte, die het godsdiensig beginsel wilde vervangen,
 toen het deismus en naturalismus talrijke aanhan-
 gers telden, en zoo vele mannen te zamen stroomden
 om, op de puinhoopen van het verouderde Christen-
 dom, de godsdiens der Rede te stichten, waartoe
 Voltaire met zijne talloze schriften den weg gebaad
 en alom de zaden van ongelooft en ligtzinnigheid ge-
 strooid had. Maar nu dat naturalismus viel rezen we-
 der nieuwe hervormers op. De leerstellingen der neo-
 logen werden ook in ons Vaderland verspreid, en tegen
 deze stelde het Christelijk genootschap zich over, met
 het bepalde doel om de neologie te bestrijden, doch
 zonderade schokstiek te verdedigen, en dit alles op
 eene praktische en populaire wijze; zijnde het plan van
 dit genootschap, zoo als genoegzaam bekend is, door
 Ds. KENNELHOOF ontworpen en door den oom van
 onzen HEMMA al aanstands ter harte genomen. Hij
 werd de eerste voorstander dezer vereeniging, die ter
 berokking harer oogmerken jaarlijks eenige prijsvragen
 uitschreef (9).

En wie bevreemd het, dat hij, die zoo veel aan de vorming van HERINGA had toegebracht, hem in iedere omstandigheid met raad en daad wilde bijstaan, hem nu aanspoorde, in eenen zoo edelen strijd zijne krachten te beproeven? Aanstonds zette HERINGA zich aan eene *verhandeling ten betooge dat Jezus en zijne Apostelen zich doorgaandsch niet geschikt hebben naar de verkeerde denkbeelden hunner tijdgenooten*, welke in 1788 door het genootschap bekroond en onder hare werken werd opgenomen.

Maar onvermoeid in zijnen arbeid rustte HERINGA na deze zegepraal niet. In het volgende jaar verwierf hij bij hetzelfde genootschap den gouden eerepenning; ditmaal met eene *verhandeling tegen de nieuwe hervormers*, die, gelijk de hoogleeraar ROZJAARDS zich uitdrukt: « het snoeimes eener zoogenoemde hoogere kritiek bezigden, om uit den Bijbel te ligten, al wat hun mishaagde » (10). Dit *vertoog over het vereischt gebruik en hedendaagsche misbruik der krietick in de behandeling der Heilige Schriften* werd met algemeene belangstelling en goedkeuring ontvangen, waarop eerlang eene hoogduitsche overzetting het licht zag. Door dezen arbeid werd de roem van onzen jeugdigen godgeleerde gevestigd, en verspreidde zich weldra door het gansche vaderland.

Toen er vervolgens bij het genootschap een paar

prijsverhandelingen van PIPER en UHLIUS in de latijnsche taal waren ingekomen, en men, na de bekrooning, tot het vertolken dier stukken besloot, werd HERINGA op voorstel der bestuurders met dezen voorzeker niet gemakkelijken taak belast. Hij kweet zich met zijne gewone naauwgezetheid, en droeg aller goedkeuring weg.

Middelerwijl werd JODOCUS HERINGA den 3 Junij 1794 tot Professor *Theologiae* en Academieprediker aan de Utrechtsche Hoogeschool beroepen, terwijl de lessen over de *Theologia Naturalis* hem eerst den 11 December 1797 werden opgedragen (11). Vol ijver aanvaarde hij zijn leerambt nog in ditzelfde jaar, en wel na het houden eener *Oratio de Theologiae in scholis institutione, ad praesentem reipublicae Christianae conditionem prudenter accommodanda* (12).

Gedurende de staatkundige twisten, welke, in het laatst der vorige eeuw, ons vaderland beroerden, schaarde HERINGA zich, even als zijn' oom, onder de partij der patriotten. Hij paarde echter gematigdheid aan overleg en speelde in de woelige volkstooneelen van dien tijd slechts eene ondergeschikte rol. Ten gevolge der verandering van zaken in 1795 zonden de representeren eenige afgevaardigden naar Parijs om de fransche vrienden van onzen voortgang op den weg der vrijheid, gelijkheid en broederschap kennis te geven.

Met de schoonste beloften en met het uitsigt eener nadere alliantie keerden die heeren, of liever burgersrepresentanten, terug, terwijl de heeren staten van Utrecht eenen dank- en bededag uitschreven, die tot de ergerlijkste tooneelen aanleiding gaf. Men deelde uitschrijving van dien bededag door representanten des lands van Utrecht in de *Jaarboeken der Batavische republiek*, 1 D. bl. 217, en oordeelde tot hoeveel aanstoot eene dergelijke handelwijze leiden moest. (15) 1/2

Aan HERRINGA werd het opgedragen, om op den daartoe bestemden dag (8ten van Lentemond 1795), die moeilijke taak, binnen Utrecht, te vervullen. De leerrede, welke hij uitsprak, werd in die zelfde jaar drie malen ter perse gelegd en in groote menigte verspreid. HERRINGA had zich, volgens zijne eigene woorden, met deze predikatie ten doel gesteld, om: « deels zijne landgenooten en medeburgertenen voor de zaak van het Christelijk Patriotisme te winnen, deels om 't Patriotisme en de Patriotten te doen zijn, wat ze, naar Gods oogmerk, tot heil van het menschedom en Christendom en tot bevordering van wenschelijke Broederschap moeten wezen. » (14) 1/2

Wél voldaan, over de wijze waarop de hooge leeraar zich van die taak gekweten had, beslooten de representanten hem, met hunne hoogste goedkeuring en hartelijke dankzegging, een half ankerwijn te vereeren, maar HERRINGA wees die belooning af.

Als een der geliefdste sprekers der maatschappij tot Nut van het Algemeen beklom hij op den 25 van Zomermaand 1795 weder den kansel. — Ditmaal echter zou hij niet de tolk van aller blijdschap en vreugde, maar van aller rouw en tranen zijn. Want toen de hoogleeraar S. J. VAN GEUNS den 5 dezer maand overleden was, besloten de bestuurders van het Utrechtsch departement der maatschappij tot Nut van het Algemeen zijne nagedachtenis in eene openbare rede te vereeren. Wien konden zij beter tot deze plegtigheid oproepen dan den vertrouwden vriend des overledene? den man, die VAN GEUNS in de laatste oogenblikken zijns levens bijstond met de vertroosting van het Evangelie. HERINGA had het kort te voren nog gezegd, hoe 't hem eene behoefte was dikwerf over den afgestervene te spreken. Met weenende oogen bragt hij zijne laatste hulde aan den dierbaren vriend en diep getroffen verlieten zijne talrijke toehoorders de St. Pieterskerk. Algemeen verlangde men de uitgave der lijkrede; want een ieder wilde zich nogmaals de regels voor den geest roepen, welke aller harten met aandoening hadden vervuld (15).

Aldus scheen de verdere loopbaan van den hoogleeraar rijk aan deelneming en vreugde te zijn, terwijl de roem zijner voorzigtigheid en kennis zich hoe langer hoe meer door het vaderland verspreidde.

Intusschen werd hij te Amsterdam tot predikant be-

roepen doch wees die aanbieding af (16). Om dien tijd was hij met een paar zijner ambtgenooten, de Heeren G. BONNET en H. ROJJAARDS, over eenige leerstellingen in geschil geraakt. Te vergeefs zochten wij eene duidelijke uiteenzetting van dien twist in de *Geschiedenis der Nederlandsche Hervormde Kerk*, door YPEY en DERMOUT. Zij gaan dit alles stilzwijgend voorbij, omdat deze zaak spoedig te niet liep en slechts van een geheel plaatselijk belang scheen te wezen (17).²²

«Sints negen jaar,” schreef HERINGA echter in 1805 (18) «ben ik het voorwerp van velerlei smaad en laster geweest. Mijne leer in kerk en hoogeschool werd als eene onregtzinnige kettersche leer in verdenking gebracht. Ik zelf als een, voor de Nederlandsche Hervormde Kerk schadelijk mensch uitgekreten. Aan vele waarheid zoekende jongelingen werd de toegang tot mijne school belet of belemmerd. Daardoor werden mijne genoegens meermalen verbitterd; ongevallen en smarten, die mij onder het wijs bestier der goddelijke voorzienigheid toekwamen verzaamd, en het geen meer zegt, het nut mijns arbeid vrij wat gehinderd.”

HERINGA begreep aanvankelijk niet te moeten antwoorden op de velerlei beschuldigingen tegen hem rondgaande. Hij vervolgde rustig en stil zijnen weg en vormde intusschen eene school, welke in lateren tijd de schoonste vruchten droeg, en waaruit K. W. STRONCK,

H. H. DONKER CURTIUS, HORATIUS NIEBUUR FERR, A. CHRISTIAANSE en zoo vele andere voortkwamen (19). Toen evenwel zijnen ambtgenoot GISB. BONNET in 1803 kon goedvinden een' brief in het licht te geven, waarin HERINGA werd ten toon gesteld, als iemand: « *die de goddelijke heerlijkheid van Jezus Christus verlochent en den geest der genade oneer aandoet*, » toen meende hij aan zijne vrienden, aan zijne oude leermeesters, aan zijne leerlingen, echtgenoot en bloedverwanten, met een woord aan kerk en school verschuldigd te wezen de pen op te vatten.

HERINGA verdedigde zich met alle mogelijke waarheid, spaarde den aanrander zijner eer, en deed eene ronde belijdenis zijner godsdienstige begrippen.

Vóór dit werkjen het licht zag vond men reeds ter zijner verdediging een *Bericht*, in de *Bibliotheek der Theolog. Letterk.*, voor het jaar 1803, bladz. 594—597. HERINGA keurde dien pennestrijd af, en verzocht zijne vrienden, zich in het geschil niet verder te mengen, immers niet voor zij met de geheele toedragt der zaak nader zouden zijn bekend geworden.

Zij die naauwkeuriger berigten omtrent dezen twist verlangen moeten wij naar de gewisselde schriften terug wijzen. Genoeg zij het ons, dat HERINGA roemrijk uit den strijd weder keerde, dit geschil weldra ten einde

liep, en de rust binnen onze hoogeschool langzamerhand terugkeerde.

Gedurende dit alles nam HERINGA van 1798—1799 het rectoraat dezer academie waar, zonder dat eenige bijzondere gebeurtenis zijn bewind kenmerkte; want de staatkundige omwentelingen van 1787 en 1793 hadden slechts eenen ondergeschikten invloed op den bloei der hoogeschool. Wel is waar vindt, ten gevolge dier veranderingen, nu eens de bemoeiing van dezen, dan weder de afzetting van genen hoogleeraar plaats, maar het getal studenten nam eer toe dan af.

Gedurende den intogt der fransche heirlegers, en onder het bestuur van koning LODEWYK bleef de academie in het bezit van al hare voorregten, doch naauwelijks waren wij onder den looden scepter van NAPOLEON gebukt, en bij Frankrijk ingelijfd, of men besloot het onderwijs, ook hier te lande, op den franschen voet te hervormen. Dien ten gevolge werd onze academie tot eene *Secondaire School* verlaagd (20). Wat men daardoor te verstaan heeft weet ieder, en met rassche schreden ging onze *alma-mater* haren ondergang te gemoet. Maar de eendragt der professoren, het overleg en doorzigt, de geslepenheid en wijsheid van HERINGA vooral, weerden dit onheil af, en deze academie bleef te midden der onderdrukking voortdurend in wezen. In die dagen, 1811—1816 voerde HERINGA den rectoralen scepter.

Met edele zelfopoffering weigerde hij alle persoonlijke aanbiedingen en niettegenstaande de menigvuldige dwangmiddelen, bleef hij onverzettelijk op zijnen post, door den braven van OORDT bijgestaan, die hem van te meer nut was, daar hij met de fransche taal niet over weg kon (24). HERINGA bemoedigde door zijne standvastigheid alle professoren, door zijn beleid weerde hij de bevelen des Keizers af, nu eens, door zich met betogen daartegen te verzetten, dan weder met derzelver uitvoering te dra- len, en alzoo vrijdelde hij de raadsragen der vijanden en stond daar als een bolwerk tegen overmoed en ge- weld.

Unus homo nobis cunctando restituit rem.

Eindelijk riep NAPOLEON ook de studenten op. Nu was alle hoop verdwenen en de ondergang der school eer- lang te wachten. Maar zeide reeds D. R. CAMPHUYZEN;

Wanneer m' is op 't benerste,

Is dicmaels hulpe aldernaest;

En als se naest schijnt 't verste.

Europa stond op, en Nederland zijne oude grootheid indachtig verbrak de fransche kluiaters, en riep het vorstelijk stamhuis van Oranje in het vaderland terug.

Voor die nieuwe orde van zaken kwamen vervolgens onze studenten in 1815 volgaarne te wapen, want NA- POLEON van Elba teruggekeerd bedreigde nogmaals hun Vaderland. HERINGA sprak hen in roerende woorden van

den kansel toe en begeleide allen, met zijne vurigste gebeden, naar het veld der glorie.

Aan **WILLEM** van Oranje was het overgelaten, zoo veel trouw, en zelfsoffering, zoo veel moed en vaderlandsliefde te beloonen.

HERINGA en zijne brave ambtgenooten verheugden zich dan ook weldra (2 Augustus 1815,) over een koninklijk besluit, waardoor de academie, niet slechts gehandhaafd, maar tot een rijks hoogeschool verheven werd. De hiermede in verband staande schikkingen liggen buiten ons bestek. **HERINGA** ontving aanstonds eene benoeming tot *Theologiae* professor en bereidde zich, om zijne lessen, met nieuwen lust te hervatten.

Nu was het tijd, om met den Bijbel uit te roepen: « De Heer verbreekt den raad der volkeren! Hij verijdelt de gedachten der natien! De Heer heeft groote dingen aan ons gedaan. »

Voor de hoogeschool hare werkzaamheden weder moest aanvangen, besloot men tot eene plegtige inwijding. En wie zou met meer regt den kansel betreden dan **JODOCUS HERINGA**? Diep getroffen stond hij op den predikstoel, en sprak eene nederduitsche inwijdingsrede uit, waarin hij ons de voordeelen der nieuwe instelling afschetste, en allen geluk wenschte met den maatregel des konings. Bij voortdurend bleef **HERINGA** met het rectoraat van dit eerste academiejaar belast, en

vond te midden van al deze bemoeijingen, nog tijd genoeg om mede te dingen naar eene, door de maatschappij tot Nut van het Algemeen, uitgeschrevene prijsvraag. Men verlangde eene verklaring der *bergrede van Jezus*, en HERINGA behaalde den gouden eereprijs. Dit werk, in den volkstoos geschreven, werd met belangstelling ontvangen, en door bevoegde regters onder de beste geschriften van dien aard gerangschikt. Even zoo had HERINGA, te midden der fransche onderdrukking nog lust en moed genoeg, om aan de uitbreiding van het zendeling-genootschap werkzaam te zijn, en een werk te schrijven *over het bestaan der Engelen*.

In de hernieuwde academie opende HERINGA met geestdrift zijne lessen, en wel over de *fundamenta interpretationis*, en de *interpretatie* van een der geschriften des N. Testaments, terwijl hij daar *collocutiones de locis theologicis*, *exercitationes oratorias sacras*, catechisaties en dispuut-collegien bijvoegde.

In 1816 trof hem echter eenen gevoeligen slag; zijn' oom, JOHANNES HERINGA, aan wien hij zoo veel verpligt was, en dien hij zoo teeder beminde, de man, die zoo veel invloed had op zijne ontwikkeling en wetenschappelijke vorming, werd den 1 Februarij 1816 aan zijne menigvuldige vrienden, en aan zijne dochters ontnomen. Na den dood van zijnen eenigen zoon, SIBRANDUS HERINGA, had hij onzen hoogleeraar, bij

nisterste wilsbeschikking, het vervaardigen van eenen catalogus zijner boekerij opgedragen, en hem met de zorg over den verkoop derzelve belast. Daarentegen vermaakte hij hem al zijne in de latijnsche taal geschreven adversaria en aantekeningen, de vruchten van een werkzaam leven (22). Spoedig was nu het oogenblik daar, dat HENINGA het rectoraat der hoogeschool zijnen opvolger overdroeg, bij die gelegenheid sprekende: *de rebus, quas academia. Rheno-Trajectinae, ipso rectore acciderunt, prosperis et adversis*. Eindelijk van het lastig bestuur der hoogeschool ontslagen, keerde hij tot zijne gewone werkzaamheden terug, en gaf weder al zijnen tijd aan de hoogeschool, den kansel of het huisselijk verkeer. Een tiental *bijbeloefeningen*, in 1818 in het licht gegeven, dragen het bewijs van de zorg, die hij droeg om eene opgeklearde kennis der H. Oorkonden, bij de gemeente te onderhouden, terwijl hij in zijnen *kerkelijken raadgever* eene vraagbaak oprigte, voor iederen leeraar, die zich in het herderlijke werk wenscht te volmaken.

In 1824 werd hij echter ten derde male tot de rectorale waardigheid geroepen (23). Tèn derde male legde hij dit ambt met eene Oratio neder, en sprak *de Auditorio*, enz. Welke redevoering in de *Annales* is opgenomen, en dat wel verrijkt met eene schat van geschiedkundige aantekeningen, waaraan wij voor dit le-

vensbericht onderscheidene bijzonderheden ontleenden. Het afgeloopen jaar was voor HERINGA echter een jaar van droefheid geweest, immers zijne vrouw en eenige dochter kampen met eene vreeselijke ongesteldheid, die hem voor hun behoud deed vrezen; zij bleven echter gespaard, doch in October 1825 werd zijne geliefde gade, CLARA JUDITA NAGEL, waarmede hij reeds drie-en-twintig jaren in den gelukkigsten echt vereenigd was, door den dood van hem afgerukt (24). Ook voor deze ramp vond hij vertroosting in de beoefening der letteren, en een tweede *tiental leeredenen* zag in een volgend jaar het licht. Nieuwe moeilijkheden rezen toen binnen de hoogeschool, en wederom moest hij in de bres springen om de zaken tot een gewenscht einde te brengen.

De meesten onzer herinneren zich de gebeurtenissen van den 10 November 1825. Een misverstand, bij het excerceeren der artillerie-schutterij, tusschen een der academieburgers en een onderofficier ontstaan, gaf aanleiding dat sommige studenten op eene laaghartige wijze in een hinderlaag gelokt, en met sabelslagen mishandeld werden. — Waarop de academische senaat zich aan die gebeurtenis wel ernstig liet gelegen zijn, en de opgewonden gemoederen, door een voor de studenten allezins vereerend extract uit de notulen zocht neder te zetten.

Zijnde deze edictalen toespraak door HERINGA gesteld, van den volgende inhoud :

«Senatus vehementer dolet et indignatur vexationem, quam nonnulli Academiae cives, in area Bibliothecae academicae proxima, die lunae, decimo mensis Octobris, a. 1825 passi sunt a quibusdam armatis civibus, qui tormentis bellicis adhibendis sunt destinati; gaudet studiosos omni abstinuisse vindicta, confidit fore, ut abstinere pergant; simul autem valde sperat fore, ut in commissum maleficium diligenter ab iis, penes quos ejus rei est potestas, inquiratur; fontes, aliis in exemplum, puniantur, et juvenus academia in posterum ab ejusdem vexationibus vindicetur:

Apographi fidem testatur, Traiecti vet. ad Rhenum,
die 18 Octobris anni 1825,

J. HERINGA, ELISAE FILIUS.

Senatus Acad. h. a. graphiarius (25).

Intusschen waren de studenten op eene geregterlijke vervolging bedacht geweest, en leverden eene aanklagte in tegen de officieren der schutterij, aan wier hoofd de kolonel DE BYE, zwager van den verdienstelijken hoogleeraar DE BRUEYS, te dier tijd rector magnificus, geplaatst was. In die omstandigheden begreep prof. DE BRUEYS het voorzitterschap van den senaat aan zijnen ambtgenoot HERINGA, als prorector te moeten overdragen (26). HERINGA aanvaarde dien moeilijken post en aanstonds

werd er, met betrekking tot de verduurde mishandeling, van bijleggen en schikken gesproken, tot dit werkelijk onder het slim beleid van den prorector tot stand kwam, en hij, zich wel is waar den dank der burgerij, doch, waartoe dit te ontkennen, ook het misnoegen van een gedeelte der studenten op den hals haalde. De regering gaf evenwel hare tevredenheid over een en ander duidelijk te kennen, en niet lang daarna werd de hoogleeraar tot ridder der orde van den nederlandschen leeuw verheven.

Hoe men evenwel het gedrag van HERRINGA in deze zaak beoordeele, zeker is het, dat hij met de beste inzigten handelde, en alles in het werk stelde, opdat deze oneenigheid zoo min mogelijk naar buiten zoude werken, en de belangen der hoogeschool benadeelen (27).

Kort daarna, immers in den loop van 1826, deed het koninklijk nederlandsch instituut hulde aan zijne kundigheden en werd hij tot lid der derde klasse verkozen.

Nu riep de belgische opstand ook de studenten der utrechtsche hoogeschool tot verdediging van het vaderland op. Met moed en ware vaderlandsliefde beziel, volgden zij de roepstem des Konings, de vanen der school en die van Oranje. Weder droeg men het HERRINGA op om hen, des zondags voor hun vertrek, op eene plegtige wijze toe te spreken, gelijk hij dit in 1815 reeds gedaan had. Gaarne gaf hij dit aanzoek gehoor. Zijne fraaije afscheidsrede trof aller ge-

moed, het was een raad, aanmoediging en heilwensch voor de Hervormde Gemeente te Utrecht en bijzonder voor de kweekelingen der hoogeschool, die de wapenen tot behoeding van het vaderland hebben opgevat. Tot tekstwoorden koos hij, Psalm lxxxiv, 12, 13: «Want God de Heere is eene sonne ende schilt. De Heere sal genade ende eere geven: hij en sal het goede niet onthouden den goene, die in oprechtheit wandelen. — Heere der heyrseharen, wel gelucsaligh is de mensche, die op u vertrouwt.» — Een exemplaar dezer aanmoediging, in klein octavo gedrukt, werd ieder student ter hand gesteld, en moest hen een vademecum zijn op den gevaarvollen togt. Met blijdschap zag hij allen, na den afloop van den tiendaagschen veldtogt, binnen de academie terug, en vol geestdrift riep hij hen in zijne gehoorzaal het welkom toe.

Tijdens de verdeeldheden, welke in de volgende jaren de hervormde kerk verontruste, en eene nieuwe gemeente, die der afgescheidenen, deed ontstaan, scheen HERRINGA tegen alle maatregelen van geweld, en beproefde vruchteloos, door de uitgave van een werkjen *over de formulieren van eenigheid*, de gemoederen te bevreemden.

Getroffen door de menigvuldige jammeren, welke uit het misbruik van sterken drank, schier dagelijks voortspruiten, trachtte hij, in navolging der noord-

amerikaansche en engelsche matigheidsgenootschappen eene dergelijke vereeniging, tot weering van den sterken drank, binnen Utrecht tot stand te brengen. Den 4 Maart 1833 werd er eene eerste vergadering gehouden en ofschoon die vereeniging nimmer tot eene gevestigde maatschappij overging, noch de bekrachtiging des Konings te beurt viel, werd de aandacht omtrent het misbruik dat zij bestrijden wilde opgewekt, en eene menigte geschriften zagen vóór en tegen dit onderwerp het licht. Deze onderneming, voorzeker in ons vaderland ten eenemale onuitvoerbaar, bezwijkt thans bij gebrek aan deelneming en overeenstemming (28).

Maar den 5 Junij 1834 was voor onzen HEMINGA weder een dag van vreugde en dankbaarheid. Het was nu veertig jaren geleden, dat hij zich als hoogleeraar aan deze academie verbond. Hoe veele aangename en droevige herinneringen tevens zweefden in dezen dag niet voor zijn geest. Diep getroffen ontving hij de gelukwenschingen zijner ambtgenooten en vrienden. Ook de studenten der hoogeschool werd het eene behoefte hem openlijk een bewijs te geven van hunne deelneming in dit heugelijke feest, en met eene luisterrijke serenade bragten zij hem, op den avond van dezen dag, hunne heilwenschen en dankzegging. Eene hiertoe benoemde commissie was de tolk van aller geestdrift en deelneming, terwijl zijne leerlingen, althans de kweekelingen

der theologische faculteit hem een geschenk aanboden, hetwelk als een blijvend gedenkteeken dit blijde feest nog veelmaals in het geheugen zoude terugroepen (29).

Bij die gelegenheid verborg HERINGA het zijne vrienden niet, hoe zijne krachten allengskens bezweken, en hij weldra aanspraak op het emeritaat konde maken. Weinig dacht men er aan, dat hij, die nog steeds met zoo veel ijver in school en kerk arbeidde, ruim acht-en-zestig jaren telde; want de plegtige redevoering, waarmede hij den 17 November 1834 het vijfzigjarig bestaan der maatschappij tot Nut van het Algemeen vierde, overtuigde allen, dat zijne zielskrachten nog jeudig waren en zijn ijver geene verflaauwing onderging.

Met vreugde zag HERINGA het naderend eeuwfeest der Academie te gemoet. Die dagen zouden hem terug voeren te midden van zoo vele zijner vroegere leerlingen, in verschillende gemeenten van ons vaderland verspreid, hij zoude hen nogmaals toespreken, nogmaals voorgaan en opwekken; want de commissie, tot regeling der feestelijkheden had hem het uitspreken eener plegtige feestrede opgedragen, en dien moeilijken taak had hij weder opgenomen. Maar toen het oogenblik der feestviering met rassche schreden naderde, werd hij door ongesteldheid verhinderd om zijne redevoering te voltooijen, waarop VAN HENDE het feestwerk van den zeventigjarigen grijsaard over nam.

HERINGA zag destijds zijn emeritaat verlangend te moeten, hij scheen meer bekommerd en zorgelijk te wezen dan naar gewoonte; maar verkreeg een zijner voormalige leerlingen tot zijnen opvolger, de vrees, dat zijne school welligt voor eene andere zou plaats maken verdween, en zijne vorige gezondheid keerde terug. Prof. VINKE opende weldra zijne academische lessen (50). Doch HERINGA gaf zich daarom der werkeloosheid niet over, maar belastte zich voortdurend met een zijner geliefdste collegien, dat der pastoraal, en bleef de herderlijke dienst getrouwelijk behartigen, nu eens als academiepreker, dan weder tot ondersteuning onzer predikanten. Te midden van dit werkzaam leven overleed hij op het onverwachts in den hoogst gezegenden ouderdom van 74 jaren. Wel te vreden legde hij zich in den avond van den 17 Januarij ter ruste, met het vooruitzicht om op den volgende Zondag het H. Avondmaal in de Buurt-kerk te bedienen. Maar den volgende morgen was reeds HERINGA niet meer; de dood had hem in zijne legerstede getroffen, en naar hoogere gewesten verplaatst; alzoo stierf hij gerust, en naar wij hopen ook zalig in den Heere, of liever, hij ontsiep kalm en zacht, met een rein geweten, en vol vertrouwen op onzen Zaligmaker den Heere JEZUS CHRISTUS. De goede God zij derhalve zijne ziele genadig.

HERINGA werd den 23 dezer maand, ingevolge zijn

uitdrukkelijk verlangen , zonder openbare stoet of praal-
 vertoon ter aarde besteld. Het lijk moest naar de
 Bild vervoerd worden , waar hij een familiegraf bezat
 en zijne ontslapene echtgenooten rustten. Eene menigte
 inwoners en studenten stroomden reeds vroegtijdig naar
 dit dorp , om getuigen te zijn van de laatste eer , welke
 men den dierbaren leeraar zoude toebrengen. Naau-
 welijks was het lijk aan de begraafplaats gekomen of
 eenige zijner leerlingen namen de baar op en droegen
 het stoffelijk overschot ten grave , terwijl een viertal
 anderen de slippen van het lijkkleed hielden. Zoodra de
 kist boven het graf was nedergezet , vatte de hoogleeraar
 H. E. VINKE het woord op , en hield eene korte toespraak ,
 « waarin hij het groote en treffende van ons verlies
 betoogde , maar tevens opwekte , om te danken , dat
 wij den waardigen man zoo lang mogten bezitten ,
 over zijn lot ons te verblijden , in het geloof aan het
 Euangelie onzen troost te zoeken en den ontslapene zoo
 veel mogelijk na te volgen (31). » Toen voorts het lijk in
 het graf was nedergelaten sprak de predikant A. FRANC-
 KEN eenige dichtregels , van troost en bemoediging ,
 waarna de plegtigheid besloten werd door eenen lijkzang ,
 welke eenige duitche studenten ter eere van den over-
 ledene aanhieven. Eene aanzienlijke schaar woonde die
 plegtigheid bij , men bemerkte er zonen en nabestaanden
 des overledene , eenige curatoren en leeraars der

hoogeschool, gevolgd door de meeste predikanten der hervormde kerk.

Diep en treffend is het verlies onzer hoogeschool, waarvan HERINGA een der grootste sieraden was. Hij leefde spaarzaam en ingetogen, en woekerde als het ware met zijnen tijd, zonder zich daarom de noodige rust of eene gepaste uitspanning te onttrekken, want meer dan iemand beminde hij het gezellig verkeer zijner ambtgenooten en vrienden. Als raadsman werd hij door velen in de moeilijkste omstandigheden geroepen; en allen vonden raad en ondersteuning in zijne woning. HERINGA bezat een fijn en helder doorzicht, eene buitengemeene kracht van overreding, eene groote omzigtigheid in doen en spreken. Drift en overijling schenen hem vreemd, althans hij wist ze meesterlijk te betoemen, en kwam in alle zaken des levens eerst na rijp beraad tot zijne keuze. Zijne leerlingen vooral waren hem dierbaar ook na hunne verwijdering van de hoogeschool; hij besteedde aan hun welzijn en verdere ontwikkeling zijne meeste zorgen. De armen en noodlijdenden vonden zijne deur nimmer gesloten. Iedere nuttige inrigting telde hem onder hare deelhebbers en voorstanders. Als geleerde, inzonderheid als theoloogant en kerkelijk leeraar, was zijnen roem gevestigd. Verschillende binnen- en buitenlandsche genootschappen vereerden zijnen verdiensten. De verklaring des N.

Testament behoorde onder zijne geliefdste bezigheden , maar hij beoefende ook de vaderlandsche en algemeene kerkgeschiedenis met ongemeenen ijver , en verzamelde hiertoe eene aanzienlijke boekerij. De opgave zijner werken deelen wij hier achter mede , doch men houde daarbij steeds in het oog , dat HERINGA zich meer op het vormen van leerlingen , dan op het uitgeven van geschriften toeleigde.

CHRONOLOGISCHE LIJST

DER

W E R K E N

DOOR

JODOCUS HERINGA, ELIZA'S ZON

IN HET LICHT GEGEVEN.

-
1785. *Dissertatio Philologico Theologica de Formula Baptismi.* Gron. apud Theod. Spoormaaker, 1785, 55 pag. 4to.
1789. *Verhandeling ten betooge dat Jezus en zijne Apostelen zich doorgaans niet geschikt hebben naar de verkeerde denkbeelden hunner tijdgenooten. (In de werken van het genootschap tot verdediging der Christ Gods. dienst tegen deszelfs hedendaagsche bestrijders, 1789. — Ook afzonderlijk verkrijgbaar, en later vertaald, zie 1792).*
1790. *Vertoog, over het vereischt gebruik en hedendaagsch misbruik der Krietiëk, in de behandeling der Heilige Schriften. Met een bijvoegsel. — (In de werken van bovengen. genootschap voor 1790).*
1792. *Aug. Georg. Uhle, Betoog der ware en eeuwige Godheid van onzen Heer Jesus Christus, tegen hedendaagsche bestrijderen. Uit het Latijn vertaald, (door Jod. Heringa, Eliz. f. en te vinden onder de werken van het genootsch. tot verdedig. der Christ. Godsd. v. 1792).*
1792. *Über die Lehrart Jesu und seiner Apostel, mit rucksicht auf die religiösen Begriffe seiner Zeitgenossen. Offenbach 1792. 8vo.*
1794. *Oratio, de Theologiae in scholis institutione, ad*

praesentem rei publicae Christianae conditionem, paudenter accomodanda. Traj. Bat. W. van IJzerworst, 1794, 4to. maj.

1795. Leerrede over het betamend gebruik der vrijheid. Utrecht bij G. T. van Paddenburg en Zoon, 1795, 8vo. Drie uitgaven zagen in één jaar het licht.
1796. Redevoering ter gedachtenisse van Steven Jan van Geuns, Matthz., beroemden Hoogleeraar der Genees-, Mensch-, Kruid- en Schejdkunde aan de Hoogeschool te Utrecht, enz. enz., uitgesproken voor het Utrechtsche Departement der Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, op den 25 van Zomermaand 1795, in de Pieterskerk. Utrecht bij G. T. van Paddenburg en Zoon, 1796, 8vo.
1796. Levenschets van Steven Jan van Geuns, (eene mededeeling door Heringa, als gewoon corresponent in den Letterbode gedaan, (zie 1795, IV deel), en ook afzonderlijk te Haarlem bij A. Loosjes in het licht gegeven).
1797. Verhandeling over het rechte denkbeeld, hetwelk de bijbelschrijvers hechten aan de koninklijke waardigheid of heerschappij van den verheerlijkten middeelaar Jezus Christus. (In de werken van het genootschap tot verded. van den Christel. godsdienst voor 1797).
1798. Praktikale Aanmerkingen, gevoegd bij de tweede uitgave van H. C. Bergen, gedenkwaardigheden uit het leven van Jezus. Leijden A. en J. Honkoop 1798—1800, 2 d. 8vo. — 4de druk. Leijden 1820, II. d. 8vo.
1803. Afgeperste verdediging. Utrecht J. G. van Terveen en O. J. van Paddenburg, 1803, 3 stukjens, 8vo.
1804. Über den rechten Gebrauch und der Misbrauch der biblischen Kritik. Übers. von M. J. H. Beckhaus. Offenbach 1804, 8vo. Zie hier boven 1790.

1811. Over het bestaan der Engelen, uit de leer en geschiedenis van Jezus en de Apostelen afgeleid. (In de werken van het genootschap tot verdedig. des Christ. Godsdiens. v. 1811).
1813. Redevoering over het Godgevallige der onderneming van het zendeling-genootschap, niettegenstaande de belemmering van derzelver uitvoering. Utrecht J. G. van Terveen, 1813, 8vo.
1814. Verklaring der Bergrede van Jezus. (Door de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, met de gouden medaille bekroond, en te vinden in het XIV. deel harer werken. Ook afzonderlijk Amst. 1814, 8vo).
1815. Redevoering ter plechtige Inwijding van de Academie te Utrecht, bij hare nieuwe inrigting, uitbreiding en opluistering, op last des Konings, gehouden, in de Domkerk, 6 November 1815. (Zie *Annales Academiae Rheno-Trajectinae Ann. CIOIOCCCXV—CIOIOCCCXVI*).
1816. Oratio, de rebus, quae Academiae Rheno-Trajectinae, ipso rectore, acciderunt, prosperis et adversis; dicta publice die XIV Martii a. CIOIOCCCXVI; quum Academiae regundae munus solenni ritu deponeret. (Videat. *Annal. Rhen.-Traj. eod. a.*)
1818. Tiental bijbeloefeningen in leerredenen. Amsterdam J. van der Heij en Zoon en J. Aarinksen, 1818, 8vo.
1821. Kerkelijke raadgever en raadvrager. Utrecht J. G. van Terveen en J. de Kruijff, 1821—28, 3 d. 5 stukk. 8vo.
1825. Oratio de auditorio Academiae Rheno-Trajectinae, variam olim fortuna experto, nunc praesenti eius conditioni adoptato, dicta publice 25 Mart. 1825, quum Academiae regundae munus tertium poneret, novumque auditorium inauguraret. (Vid. *Annales Ann. CIOIOCCCXIV—CIOIOCCCXV*).
1826. Tiental leerredenen, ter aanprijzing van Christelijke

deugden. Amsterd. J. van der Heij en Zoon, 1826, 8vo.

1830. Raad en aanmoediging tot biddend werken en strijden, voor het bedreigde vaderland, voor de Utrechtsche gemeente en bijzonder voor de Kweekelingen der Hoogeschool uitgesproken, in twee leerredenen. Utrecht J. G. van Terveen en Zoon, 1830, kl. 8vo. 52 bladz.
1834. Berigt aangaande seven stellingen betreffende formulieren van eenigheid des geloofs in de Nederlandsche hervormde kerk, onlangs verdedigd, onder voorsitting van den Utrechtschen Hoogleeraar der Godgeleerdheid Jodocus Heringa, Eliza's zoon, nader door hem verklaard. Utrecht J. G. van Terveen en Zoon, 1834, 8vo.
1835. Berigt aangaande de Utrechtsche vereeniging tegen het misbruik van sterke dranken. Utrecht bij J. G. van Terveen en Zoon, 1835, 8vo.

Nog leverde Heringa in eenige tijd- en maandschriften belangrijke stukken, als in het:

Archief voor Kerkelijke Geschiedenis, insonderheid van Nederland, verzameld door N. C. Kist en H. J. Roijjaards.

1. De twistzaak van den Hoogleeraar Maccaavius, door de Dordrechtsche Synode, ten jare 1619, beslecht. III deel, bladz. 505—664.
2. Onuitgegeven brieven en stukken als Bijlagen tot de voorgaande verhandeling. IV deel, bladz. 57—176.
3. Levensberigt en karakterschets van wijlen den Hoogleeraar Jean Henri Pareau. IV. bladz. 253—319. (Een uittreksel van dit berigt vindt men in den Utrechtschen Studenten-almanak v. 1834. Heringa gaf vroeger eenige *Levensbijzonderheden* van J. H. Pareau, in den Algem. Konst- en Letterbode, 1823. 1. 356—360, 571—381. Sedert werkte hij dit

berigt verder uit, voegde er een verslag bij der academische werkzaamheden des overledene, de inhoud zijner uitgegevene redevoeringen en grootere werken, en eindelijk eene karakterschets, waaruit het levensberigt ontstond, dat men later in het Archief heeft opgenomen, en waarvan ook een aantal exemplaren afzonderlijk verspreid zijn).

4. Bijzonderheden, betreffende de vervaardiging van de gewone Nederlandsche Bijbelvertaling. (Meest uit schriftelijke bescheiden, met onuitgegevene stukken enz.) V deel, bladz. 57—176.

Levensberigt aangaande wijlen den rustenden Hoogleraar Gabriël van Oordt, in den Letterbode v. 1836, no. 30 en 31, en van daar overgenomen in den Utrechtschen Studenten-almanak v. 1838, bl. 109—130.

Sedert 1795 stond Heringa, als vast correspondent van den Algemeenen Konst- en Letterbode, met dit weekblad in betrekking, en leverde daarin eene menigte berigten en mededeelingen. De redactie van dit tijdschrift zal daarvan buiten twiifel eene naauwkeurige opgave mededeelen.

De Godsdienstigheid van de Nederlanders, bij de Grondvesting van hun gemeenebest, blijkbaar uit hunne Gedenkenpenningen. (Eene voorlesing opgenomen in het Tijdschrift voor algemeene munt- en penningkunde, uitgegeven door P. O. van der Chijs, te Leiden bij S. en J. Luchtmans, 1838, 1 deel, bladz. 641—656).

Ook in de Godgeleerde Bijdragen leverde Heringa eenige beoordeelingen enz., waarvan wij echter ditmaal geene naauwkeurige opgave kunnen mededeelen.

COMMISSIEN ENZ.,

WAARIN *HERINGA* WERKZAAM WAS:

1794. In zijne qualiteit v. Theologiae professor neemt *Heringa* sitting onder de administrateurs van den boedel en nalatenschap van *Johan Breijer*, in leven raad in de vroedschap en oud-burgemeester der stad Utrecht, door denzelve bij zijn testament besproken, ten behoeve van eenige studenten, welke in de Heilige Theologie op deze academie studeeren.
1794. In die zelfde hoedanigheid opgenomen onder de administrateurs van het fonds, door *Bernard Guiljansz van Nieuw-Helvoet* en de *Quack* enz. gelegateerd ter somme van 9000 pond sterlings acten, in de koninklijke bank van Engeland, ten behoeve van eenige studenten uit de Nederpaltz, die in de H. Godgeleerdheid op deze academie willen studeeren.
1818. Een der vier executeurs enz. van den testamente van *Joh. Luc. van Frakendale*, in dato 8 Junij 1641, waarbij hij legateerde 40,000 Carol. Guldens tot alimentatie van eenige jongelingen, die in de Theologie willen studeeren.
1825. Administrateur van het legaat bij testamente vermaakt door *Petrus van Maastricht*, in leven S. S. Theol. Doct. en professor alhier, groot 24,000 Caroli Guldens tot alimentatie van eenige studenten, die in de Theologie willen studeeren.
1825. Een der drie executeurs enz. van den testamente van *Jan David van den Enden*, in leven raad in de vroedschap alhier, in dato 23 Febr. 1735, legateerende 20,000 Caroli Guldens tot alimentatie van eenige studenten, die in de H. Theologie wenschen te studeeren.
-

AANTEEKENINGEN.

- (1) Zie J. Heringa, *Eliz. f., Oratio de Auditorio*, pag. 237 et seqq.
- (2) Een uitvoerig verslag dezer *Dissertatie* vindt men in de *Boekzaal der Geleerde Wereld* v. 1786. I. 128, 137.
- (3) Conf. C. Sax, *Onomasticon literarii* enz. Pars VIII. p. 434—35 et Heringa, l. l.
- (4) Camper, *Oratio in Annalibus Academiae*. Gron. 1816—1817, p. 513.
- (5) Heringa, in *Oratio de Auditorio*, p. 164.
- (6) Wij lezen hieromtrent in de *Boekzaal der Geleerde Wereld*, 1786, II deel, 572, onder het kerk-nieuws:

» In onze eerste gewoone classicaale vergadering, den 25 van Grasmaand (1786) gehouden, zijn, door de Wel. Eerw. Heeren W. B. Jelgersma en M. Eppens, de Heeren studiosi Eelco Tinga en Jodocus Heringa, Eliza's zoon, na aangename blijken van hunne predikgaaven, over Col. III: 1 en Joh. III: 36 gegeven te hebben, in de H. taalen over Ps. C en Ps. I en over Col. III en in de Godgeleerdheid onderzocht, en zijn Hun. Eerw. zonder eenige tegenbedenking tot den volledigen Euangeliedienst toegelaten.»
- (7) Toen de kerkenraad der gemeente Nijkerk aan het herstel van Ds. Nagel wanhoopde, besloot zij den 18 Junij 1786, een derde predikant te beroepen. De goedkeuring, waarmede Heringa den dienst waarnam, noopte de kerkenraads leden hem aan 't hoofd der nominatie te plaatsen, en twee dagen later tot predikant te verkiezen. Heringa nam die roeping aan, en werd den 5 September ten overstaan van den gedeputeerden der geldersche sijnode, D. C. Slotemaker, even eens predikant te Nijkerk, in eene

classis contracta, door D. Benier, leeraar te Garderen in zijne leer onderzocht. Den 8 October had de bevestiging plaats, bij welke gelegenheid zijnen oom (zie hierboven) de woorden uit Jak. I: 21—25 tot het onderwerp zijner leerrede koos, terwijl de bevestigde zijn dienst werk aanvaarde met de bede uit Matth. VI: 10a: Uw Koninkrijk kome. Zie *Boekzaal* v. 1786. II. 222—595.

- (8) Nadat de WelE. J. H. van der Palm, na veertien dagen beraad, beleefdelyk voor zijn beroep naar Vlissingen bedankte, ging het collegium qualificatum den 18 Sept. 1791 tot eene nieuwe benoeming over. Eenpariglyk viel de keuze der leden op Heringa. *Boekzaal* v. 1791, 11 d. blad. 355. Heringa nam die roeping aan, en was weldra te Nijkerk ontslagen en van de classis der Neder-Veluwe losgemaakt (11 November 1791). Den volgenden zondag zeide hij de gemeente vaarwel, en koos daartoe de woorden: Indien ik u vergeet o Jeruzalem, zo vergeet mijne rechte hand (haar zelfs). Mijne tonge kleve aan mijn gehemelte, zo ik aan u niet en gedenke. Psalm CXXXVII: vs. 5, 6a. *Boekzaal* v. 1791, II d. bladz. 600.

Onmiddellyk daarop vertrok hij naar Vlissingen, en werd er den 11 van Wintermaand, door zijnen ambtgenoot D. Joh. Horthemels Hanssen, tot den H. Dienst ingesegend, op grond der woorden van Paulus tot Timotheus. 2 Tim. III: 10. D. Hoog reikte hem de rechterhand der gemeenschap, waarop Heringa des namiddag zijne intrede hield, naar aanleiding van Psalm LXII: 12, 13a. *Boekzaal* v. 1791, II. bladz. 727, 728.

- (9) Zie over dit genootschap de fraaije verhandeling van den hoogleeraar H. J. Roijaards, het *Genootschap tot verdediging van de Christelyke Godsdienst, geschiedkundig geschetst*. 's Gravenh. 1836, 8vo.
- (10) Vergelyk. H. J. Roijaards, *Het Haagsch genootschap*.

- (11) Reeds vroeger (17 Junij 1793) was Heringa naar Gorinchem beroepen, terwijl hij, op aanhoudeu der regering, kerkenraden en diaconen van Vlissingen voor die eere bedankte. Eene menigte geschenken overtuigden den leeraar van de liefde zijner gemeente, waaraan hij zich weder verbond met eene leerrede over Joh. III: 29-31. *Boekzaal* v. 1793, I. 684, II. 101, 115. Toen hij echter zijne verkiezing tot hoogleeraar aan de Utrechtsche academie ontving, nam Heringa die aan, en verzocht ditmaal van de walchersche klassis en vlissingsche gemeente te worden losgemaakt, waarop hij den 25 van Elloeimaand 1794 zijne afscheidrede hield naar aanleiding van 2 Kor. VI: 11-13. *Boekzaal* v. 1794, I. 595, 727.
- (12) Sax, *Onomasticon. literarii*, pars VIII, p. 434 plaatst Heringa ten onregte onder de hoogleeraren der Groninger hoogeschool. Zie Heringa de *Auditorio*, p. 164. Van Kampen maakte zich in zijne *geschiedenis der letterkunde* aan denzelfden misslag schuldig.
- (13) Zie Wagenaar, XXIX, 291.
- (14) Een uittreksel bij Wagenaar, vervolg XXI, 99.
- (15) Op aanzoek der bestuurders en leden van deze afdeling der Maatschappij gaf Heringa zijne redevoering ook weldra in het licht, (vergelijk de chronologische opgave zijner werken hierboven, bladz. 34), en voegde hierbij eenige *bijvoegselen ter ophelderinge en stavinge van gezegden in de redevoeringe*, tevens plaatste hij een gedicht van A. v. d. Berg. *Bij het overlijden van den Hooggeleerden wijdvermaarden S. J. van Geuns*, en eindelijk de zangstukjens van P. W. Provo Kluit voor zijne redevoering. Laatstgemelde stonden met zijne verhandeling in eene regstreeksche betrekking, daar zij door F. van Nieuwenhuizen op muziek gebragt, en bij de lijkrede, tot afwisseling van de woorden des sprekers, door een welgeoefend choor

- gezongen waren. De dichter dezer zangstukjens studeerde te dier tijde in de regten aan onze hogeschool, en had reeds eenige dagen vroeger (5 van Zomermaand 1795) in de academische gehoorzaal eene redevoering gehouden, ter herinnering aan van Geuns, bij welke gelegenheid D. A. J. Troulja, Med. Stud. een treurdicht voordroeg. Beide stukken zijn later onder den titel: *Iets ter nagedachtenis van S. J. van Geuns* in het licht verschenen. Zie over dit alles de *Vaderlandsche Bibliotheek van Wetenschap, Kunst en Smaak*, VIII. 714. *Nieuwe Algemeene Konst- en Letterbode* III. 186, en J. Heringa, Eliza'sz., *Redevoering ter gedachtenis van S. J. Geuns*, bladz. 45,
- (16) En dit wel den 28 November 1797. Zie de *Bockzaal* v. 1797, II. 704 en 793.
- (17) IV deel, aant. 39, bladz. 279.
- (18) *Afgeperste Verdediging*, bladz. 8.
- (19) Ypeij en Dermout, IV. bl. 279.
- (20) Interea in nostra Academia Rheno-Trajectina multum mutatum. Ab antiquo universitatis splendore detrudebatur, inani scholae secundariae titulo ei imposito. At vero Napoleon egregie fallitur. Quid enim? Ut schola nostra vero nomine extitisset secundaria, secundarios item doctores adjungere ei debuisset Imperator, sed, pro his, Heringam, de Fremery et Heusdium suo quemque loco manere sivit, atque insuper Mollium iis adjunxit, Matheseos et Astronomiae Professorem. Dr. L. G. Visscher, *de Gerardo Moll*, pag. 10, 11.
- (21) Conf. Heringa, in *Oratio de Auditorio*, in *Animadversiones*.
- (22) Zie over Ds. Heringa, de verhandeling van H. J. Roijjaards, en vooral Heringa, de *Auditorio* in *Animadversiones*.
- (23) Conf. *Oratio de Auditorio* in *Animadversiones*.
- (24) Uit een vorig huwelijk verwekte Heringa twee zonen en eene dochter te weten, de WelEerw. Hee-

zen H. H. K. Heringa, predikant te Delfzijl en E. Heringa, predikant aan de Blaauwkapel, terwijl zijne eenige dochter, gehuwd aan den WelEerw. Heer van de Wetering, predikant te Purmerend in het afgelopen jaar overleed. Het laatste huwelijk van prof. HERINGA bleef kinderloos.

- (25) Het Senaatsbesluit hierboven medegedeeld luidt aldus in onze moedertaal:

De Senaat is ten hoogste verontwaardigd over de mishandeling, die eenige akademie-burgers op het plein nabij de Bibliotheek, op maandag den 10den October 1825 van eenige gewapende kanonniërs der schutterij hebben ondergaan. De Senaat verheugt zich, dat de studenten zich van alle wraak hebben onthouden; dezelve vertrouwt, dat zij daarmede zullen voortgaan, tevens hopen de bevoegde overheid het bedreven wanbedrijf, naauwkeurig onderzoeken zal, ten einde de schuldigen, anderen ten voorbeeld, zullen gestraft, en de academische jeugd, in 't vervolg van dergelijke mishandeling zal worden vrijgewaard.

- (26) Men schrijve dit aftreden van den hoogleeraar de Brueys echter van geene wankelmoedigheid toe; verre van daar bleek hier de onpartijdigheid van dien even kundigen als scherpzinnigen regtsgeleerde; daar zijn zwager, de heer de Beije in deze onaangenaamheden betrokken was, en hij zich hierom niet gerechtigd meende met het afdoen der zaak voort te gaan. Wij achtten ons tot deze nadere verklaring onzer woorden verplicht, opdat ons niemand verdenken zou een man miskend te hebben, wiens karakter wij hoogachten, en wiens veel omvattende geleerdheid onze hulde niet meer behoeft.
- (27) Vergelijk over deze gebeurtenis het naauwkeurig verhaal in de *Gekortwiekte Faam*, *Utrechtsch Akademisch blad*, en wel No. VI, VII. In den Utrechtschen Studenten-Almanak voor 1826 zou men vruchteloos eenige berichten over dit voorval zoeken.

- (28) Heringa verwierf zich hierdoor nieuwe vijanden, eenige schimpschriften en karikatuurplaten zagen het licht. Een dezer schotschriften en voorzeiker het populairste en meest grievende voor den hoogleeraar, beginnende met de woorden:

Professor Jodocus wat gaat gij beginnen

Waagt ge een bombardement op Schiedam, enz.
bevindt zich in ieders handen.

- (29) *Utrechtsche Studenten-almanak. v. 1835.*

- (30) Na het houden eener *Oratio de Germana philosopho optimo theologo.*

- (31) Men vindt het eerste verslag dezer ter aarde bestelling, welke onder het afdrukken onzer levensbeschrijving plaats vond, in de *Utrechtsche courant* v. 24 Januarij 1840, een tweede (door H. E. Vinke) in het No. van 27 Januarij, terwijl wij het doodberigt in dit dagblad van den 20 Januarij aan H. J. Roijaards verschuldigd zijn. De rede door Prof. Vinke bij het graf uitgesproken, ziet met de dichtregels van A. Franken, bij Terveen het licht. Voorts verscheen er nog eene:

Ontboezeming bij het onverwacht afsterven van den Hooggeleerden Heer Jodocus Heringa, Ez. Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aan de Hoogeschool te Utrecht, ontslapen in den ouderdom van ruim 74 jaren in den nacht van den 17 Januarij (door H. Bielevelt, Krankbezoeker te Utrecht), te Utrecht bij C. Bieveldt, 1840, 5 pag. 8vo.

Eene afbeelding van J. Heringa, Eliz., prijkt in de senaatskamer der hoogeschool, terwijl een door Madou gelithographieerd portrait in alle winkels ten toon ligt. Tijdsgebrek verhinderde den uitgever eene afbeelding bij dit levensberigt te voegen.

